

SOCIALINĖS ANTROPOLOGIJOS IR ETNOLOGIJOS STUDIJOS

LIETUVOS

18(27)

2018

ETNOLOGIJA

LITHUANIAN ETHNOLOGY

STUDIES IN SOCIAL ANTHROPOLOGY AND ETHNOLOGY

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS
LITHUANIAN INSTITUTE OF HISTORY

LI VILNIUS 2018

Lietuvos etnologija: socialinės antropologijos ir etnologijos studijos – mokslinis etnologijos ir socialinės ir kultūrinės antropologijos žurnalas. Jame spausdinami recenzuojami straipsniai, konferencijų pristatymai, knygų recenzijos ir apžvalgos, kurių temos pirmiausia apima Lietuvą ir Vidurio/Rytų Europą. Žurnalas pristato mokslo aktualijas ir skatina teorines bei metodines diskusijas. Tekstai skelbiami lietuvių arba anglų kalba.

Lithuanian Ethnology: Studies in Social Anthropology and Ethnology – is a peer reviewed journal of ethnology and social and cultural anthropology. It publishes articles, conference presentations, book reviews and review articles, which may be in Lithuanian or English, primarily focused on Lithuania, Central and Eastern Europe. The journal represents current debates and engages in methodological discussions.

REDAKCIŅĖ KOLEGIJA / EDITORIAL BOARD

Vytis Čiubrinskas (vyriausiasis redaktorius / Editor-in-Chief)

Vytauto Didžiojo universitetas / Vytautas Magnus University, Kaunas, Lithuania

Auksuolė Čepaitienė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Jonathan Friedman

Kalifornijos universitetas / University of California, San Diego, USA

Jonathan Hill

Pietų Ilinojaus universitetas / Southern Illinois University, Carbondale, USA

Neringa Klumbytė

Majamio universitetas / Miami University, Ohio, USA

Ullrich Kockel

Heriot-Watt universitetas / Heriot-Watt University, Edinburgh, UK

Orvar Löfgren

Lundo universitetas / Lund University, Sweden

Jonas Mardosa

Lietuvos edukologijos universitetas / Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius, Lithuania

Žilvytis Šaknys

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

REDAKCIŅĖS KOLEGIJOS SEKRETORĖ / EDITORIAL ASSISTANT

Danguolė Svidinskaitė

Lietuvos istorijos institutas / Lithuanian Institute of History, Vilnius, Lithuania

Leidyklos adresas / Address of the Publisher: Redakcinės kolegijos kontaktai / Editorial inquiries:

Lietuvos istorijos institutas

Tel. / Phone: + 370 5 262 9410

Kražių g. 5, LT-01108 Vilnius

El. paštas / E-mail: etnolog@istorija.lt

[<www.istorija.lt>](http://www.istorija.lt)

vytis.cubrinskas@vdu.lt

Žurnalas registruotas / The Journal indexed in:

European Reference Index for the Humanities (ERIH)

EBSCO Publishing: Academic Search Complete, Humanities International Complete,

SocINDEX with Full Text; Modern Language Association (MLA) International Bibliography

Leidybą finansavo Lietuvos mokslo taryba pagal Valstybinę lituanistinių tyrimų ir sklaidos 2016–2024 metų programą (Sutartis Nr. LIP-078/2016)

TURINYS / CONTENTS

Pratarmė (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	5
Editorial (<i>Vytis Čiubrinskas</i>)	7

Straipsniai / Articles

Chris Hann

Ritual and Economy: From Mutual Embedding to Non-Profit Festivalisation in Provincial Hungary	9
Ritualas ir ekonomika: nuo abipusės nesuprekinotos ekonomikos iki nevyriausybės festivalizacijos provincinėje Vengrijoje. Santrauka	33

Rasa Paukštytė-Šaknienė

Kaimynystės ryšiai šių dienų kultūroje: atvejais iš Vilniaus apylinkių	35
Neighbourly Ties in Contemporary Culture: Cases from the Vilnius Area. Summary	59

Darius Daukšas

Tarp tapimo norvegu ir buvimo lietuviu: Norvegijos lietuvių pilietybės sampratos	63
Caught between Becoming a Norwegian and Staying a Lithuanian: Concepts of Citizenship among Lithuanian-Norwegians. Summary	85

Jolanta Kuznecovienė

<i>Gyvenimas ant sūpuoklių</i> : lietuvių diasporos antrosios kartos identiteto dilemos	87
<i>On the Swings</i> : Identity Dilemmas of the Second-Generation Lithuanian Diaspora. Summary	107

Audronė Daraškevičienė

Vaiko auklėjimas šiuolaikinėje Lietuvoje: tėvų požiūris	109
Bringing up a Child in Contemporary Lithuania: Parental Attitudes. Summary	127

Žilvytis Šaknys

Valstybės (Tautos) švenčių formavimo ypatumai 1918–1940 m. Lietuvoje ...	129
State (National) Holidays in Lithuania between 1918 and 1940. Summary	151

Diskusijų forumas / Forum

Christian Giordano

- From Political Subjectivity to Political Intentionality: The Predominance
of Society over the Individual 155
- Nuo politinio subjektyvumo iki sąmoningumo: visuomenės
dominavimas prieš individą. Santrauka 170

Mokslinis pranešimas / Special Lecture

Orvar Löfgren

- Mano ar mūsų? Namai kaip moralinė ekonomika 173

Recenzijos ir apžvalgos / Reviews

- Lietuvių etnografijos enciklopedinis žodynas. B. Kulnytė,
E. Lazauskaitė (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 197
- Jonas Vitartas (Jan Michał Witort, 1853–1903). Rinktiniai raštai 1.
A. Čepaitienė (sud.) (*Venantas Mačiekus*) 202
- Gražina Žumbakienė. Senieji Lietuvos gėlių darželiai: kvapnūs,
puošnūs, gydantys (*Loreta Martynėnaitė*) 206
- Etnografija. Metraštis 26 [skirta V. Miliui]. E. Lazauskaitė,
Ž. Šaknys (sud.) (*Auksuolė Čepaitienė*) 208

Konferencijos / Conferences

- Amerikos antropologijos asociacijos 116-asis forumas Vašingtone
(*Vytis Čiubrinskas*) 213
- EASA 15-oji konferencija Stokholme (*Auksuolė Čepaitienė, Vytis Čiubrinskas*) ... 216
- AABS konferencija 2018 (*Audronė Daraškevičienė, Vida Savoniakaitė,
Skaidrė Urbonienė*) 219
- III nacionalinė doktorantų konferencija „Veritas Ethnologica“
(*Vaida Rakaitytė*) 222

Sukaktys / Anniversaries

- Petrui Kalniui – 70 (*Žilvytis Šaknys*) 225

In Memoriam

- Netekome Marijos Mastonytės-Miliuvienės (*Žilvytis Šaknys, Petras Kalnius*) ... 229

J. Vitarto aprašomą arkliavagių baidimą patvirtina lauko tyrimų medžiaga, bet žalą darančių svetimų gyvulių žalojimo faktai XX a. etnografinėje medžiagoje mažai žinomi (p. 202–203).

Etnografinė medžiaga apie vagių baidimą patvirtina J. Vitarto teiginį, kad „paprotingėje baudžiamojoje teisėje žinomi recidyvai – aplinkybė, griežtai sunkinanti nusikaltimą“ (p. 205). Bet šioje teisėje neapibrėžtas senaties terminas (p. 205).

J. Vitartas nagrinėja paprotinės teisės nuostatų kitimą į santuokinės ištikimybės sulaužymą, bausmes už žodinius įžeidimus ir įžeidimus veiksmais ir pan.

Apibendrinant J. Vitarto darbą „Lietuvių liaudies paprotinės teisės bruožai“ galima konstatuoti, kad tai kol kas vienintelė išsami, valsčių teismų statistine medžiaga paremta lietuvių valstiečių paprotinės teisės studija. Valsčių teismų bylos, kuriomis rėmėsi J. Vitartas, nėra išlikusios. Vadinasi,

jeigu ne J. Vitartas, daug ko apie lietuvių valstiečių paprotinę teisę šiandien nežinotume.

Informaciniu požiūriu silpnesnės tos J. Vitarto studijos dalys, kurioms parengti, be valsčiaus teismų knygų, reikėjo kitų šaltinių. Pavyzdžiui, paprotinės teisės požiūriu beveik nenagrinėjamas vienkiemiais neišsiskirsčiusių kaimų bendruomeninis gyvenimas: kaimo sueigos ir jose nagrinėjami klausimai, kolektyvinis naudmenų (pievų, ganyklų, miškų, ežerų) valdymas ir jų teikiamos naudos pasiskirstymas tarp ūkių, su bendru kaimo gyvulių ganymu susijusios atskirų ūkių prievolės, atskirų ūkių prievolės atliekant kaimui būtinus bendrus darbus (tvorų tvėrimą ir jų remontą, tiltų statymą, žemių sausinimą) ir bausmės ūkiams, kurie tų darbų neatlieka ir pan.

Būtina pagirti vertėjų Birutos Mikalonenės ir Danguolės Svidinskaitės kruopštų darbą verčiant tekstus į lietuvių kalbą.

*Venantas Mačiekus
Vilniaus universitetas*

Gražina Žumbakienė. **Senieji Lietuvos gėlių darželiai: kvapnūs, puošnūs, gydantys.** Kaunas: Lietuvos liaudies buities muziejus, 2016. 215 p.: iliustr.

Norisi pasidžiaugti Gražinos Žumbakienės knyga, kuri papildo tradicinės kultūros tyrimų aruodą praėjusių šimtmečių etnobotanikos ir gamtos bei žmogaus ryšių savitumo tyrimais, „kur apibendrinti per keturiasdešimt darbo metų Lietuvos liaudies buities muziejuje atlikti etnografiniai tyrimai apie XIX a. pabaigos – XX a. pirmosios pusės gėlių darželius“ (p. 8).

Užsibrėžtą tikslą parašyti knygą G. Žumbakienė ėmėsi įgyvendinti turėdama solidžią tiek etnografinių tyrinėjimų patirtį ir sukauptas žinias apie pasirinktu laikotarpiu gėlių darželiuose augintus augalus, jų auginimo motyvus, naudojimą buityje ir per šventes, laikantis papročių bei atliekant apeigas, tiek praktinio darbo įrengiant Lietuvos liaudies buities muziejaus gėlių darželius patirtį. Sovietmečio laikotarpiu G. Žumbakienė pirmoji ėmė gilintis į Lietuvoje mažai tyrinėtą etnobotanikos sritį, ją plėtoti ir populiarinti, todėl autorės kompetencija nekelia abejonų. G. Žumbakienės sukaupti empiriniai duomenys buvo publikuoti daugelyje straipsnių (p. 212–213). Suprantama ir

sveikintina, kad šios publikacijos tapo recenzuojamos knygos dalimi.

Pirmame skyriuje „Darželio augalų tyrimų Lietuvoje istorija“ (p. 9–10) autorė pateikia labai glaustą XVIII a. pabaigoje, siekiant XX a. antrąją pusę, augalus tyrusių ir aprašiusių autorių bei jų darbų apžvalgą. Čia norėtusi išsamesnės informacijos, plačiau ir nuosekliau supažindinančios su istoriografiniais tekstaistoriniame kontekste. Trūksta autorės komentaro dėl kontekstinių tyrimų Lietuvoje chronologinių ribų pasirinkimo. Antra vertus, tai autorės sprendimas skaitytojui pateikti tik fragmentišką augalų tyrimų istorinį kontekstą, knygoje iš esmės koncentruojamasi ties jos pačios atliktais etnografiniais tyrimais ir jų rezultatais.

Autorė savo sukauptus empirinius duomenis pristato nuo antro knygos skyriaus „Darželio reikšmė žmonių gyvenime“ (p. 10–16). Tekste gausu pateikėjų autentiškų citatų, kurios skaitytoją nukelia į XX a. pradžią, ir kalba, „kodėl gi darželis buvo toks svarbus“. Nuoširdūs pateikėjų pasakojimai tekstui suteikia autentiškumo. Tekstą lengva ir įdomu skaityti.

Leidinyje sudėti etnografiniai aprašymai, gauti autorei apklausus 520 pateikėjų iš visų Lietuvos etnografinių regionų. Tiesa, pasigendame informacijos apie etnografinių lauko tyrimų strategijos, metodų pasirinkimo principus. Tačiau publikuota etnografinė tyrimų medžiaga – tai autorės sukauptas didelis palikimas, dažniausiai kalbantis asmenų, gimusių XX a. pirmaisiais dešimtmečiais, lūpomis. Knygoje tarp autorės ir pateikėjų, suteikusių visam šiam leidiniui itin vertingos informacijos, jaučiamas ypatingas ryšys. Su pagarba autorė knygą skiria „visiems pateikėjams ir pateikėjoms, kurie kantriai pasakojo ir braižė sodybų, darželių planus negailėdami nei laiko, nei sveikatos“ (p. 2).

Knygoje autorės pateikiamą empirinę medžiagą gausiai papildė iliustracijos. Pa-

rinktos ir priderintos prie teksto vaizdžiai atspindi pateikiamą informaciją, knygai suteikia vizualaus patrauklumo. Norintys susipažinti su gėlių darželio lysvelių planavimu, jų kraštų apipavidalinimu ketvirtame ir šeštame knygos skyriuose ras ne tik informacijos, bet ir nuotraukų. Gal tai įkvėps ne vieną skaitytoją savo gyvenamoje aplinkoje sukurti „senąjį gėlių darželį“? Juolab kad ir knygos prieduose (p. 176–206) gausu brėžinių, kurie yra tarsi iš praeities mus pasiekę, kalbant šių dienų kalba, autentiški aplinkos apželdinimo projektai. Šie brėžiniai – tai nuveiktas didelis darbas, o jų motyvai panaudoti šandienos aplinkoje galėtų vaizdingai pristatyti etninės kultūros vertybes.

Solidžiausia ir išsamiausiai pristatyta knygos dalis yra „Darželio augalai“ (p. 23–161). Šiai daliai autorė skyrė ypatingą dėmesį. Remiantis istorine botanikos literatūra, abėcėlės tvarka pateikiama augalų, anuomet augintų sodybų gėlių darželiuose, apžvalga. Anot autorės, apibūdinti ir Punsko (Lenkija), Pelesos (Baltarusija) apylinkėse gyvenusių etninių lietuvių auginti augalai. Gaila tik, kad knygoje autorė nenurodo, kokie etnobotaniniai ypatumai buvo aptikti minėtose apylinkėse. Aprašomi sodybų darželių „kvapieji, puošnieji ir gydomieji“ augalai. Kvepiantys augalai buvo sodinami „dėl skanaus kvapo“, puošnieji – „dėl grožio“, o gydomieji – „dėl sveikatos“. Pažymima, kad daugelis aprašytų gydomųjų augalų savybių šiandien jau yra tapusios tautosaka. Suprantama, kad „garbingiausi“ darželio augalai (bijūnas, jurginas, rūta) knygoje aprašomi daug plačiau. Augalų nuotraukos, kurių dauguma darytos pagal autorės surinktą medžiagą Lietuvos liaudies buities muziejuje įrengtuose gėlių darželiuose, vizualiai supažindina su aprašytais augalais. Daugelis augalų pavadinimų skaitytojui, iš arčiau nesusiūrusiam su etnobotanikos pasauliu, gali būti nežinomi, tačiau pažvelgus į nuotrau-

kas, atmintyje ne vienas prisimins kaimo aplinkoje ar prosenelių, senelių sodybos gėlių darželyje matytus, užuostus augalus. Įdomu ir tai, kad turbūt kiekvieno Lietuvos etnografinio regiono skaitytojas gali rasti savo regionui būdingus vartojamus augalų pavadinimus. Kaip ir ankstesniuose skyriuose, čia tekstui gyvumo ir lengvumo suteikia pateiktųjų gausiai cituojamos mintys.

Paskutiniuose knygos skyriuose autorė labai trumpai supažindina su gėlių darželio priežiūros ypatumais (p. 162–163). Darželio gėlių skynimas, merkimas, taip pat ir jų naudojimas pagal papročius bei apeigo-

se (per vardadienius, vestuves, laidotuves (p. 164–173)) anuomet buvo įprastas reiškinys.

Pažintis su G. Žumbakienės knyga apie XIX a. pabaigos–XX a. pirmosios pusės sodybų gėlių darželius – etninės kultūros ir gamtos bendrąjį paveldą – yra vertinga etnologams, muziejaininkams, botanikams, visuomeninių erdvių želdinių kūrėjams. Tai, galima sakyti, etnografinis šaltinių rinkinys, puikus praktinis vadovas visiems, norintiems prisidėti prie gyvosios tradicijos tęstinumo, etninio kultūrinio paveldo puoselėjimo ir sklaidos.

Loreta Martynėnaitė

Europos Parlamento lankytojų centras

Etnografija. Metraštis 26 [numeris skirtas Vacio Miliaus 90-ųjų gimimo metinių minėjimui]. Elvyda Lazauskaitė, Žilvytis Šaknys (sud.). Vilnius: Lietuvos nacionalinis muziejus, 2016. 264 p.: iliustr.

Lietuvos nacionalinio muziejaus metraščio *Etnografija* dvidešimt šeštas numeris skirtas šviesios atminties etnologo profesoriaus Vacio Miliaus 90-ųjų gimimo metinių minėjimui. Jį sudarė Elvyda Lazauskaitė (Lietuvos nacionalinis muziejus) ir Žilvytis Šaknys (Lietuvos istorijos institutas, Etnologijos ir antropologijos skyrius). Metraštyje publikuojami straipsniai, parengti Lietuvos nacionalinio muziejaus konferencijos „Profesoriui Vaciiui Miliui – 90“ pranešimų pagrindu. Straipsniuose aptariama V. Miliaus (1926–2005) asmenybė, jo gyvenimo faktai ir mokslinis indėlis. Jo veikla, siekiai, entuziazmas, darbų aprėptys, palikimas Lietuvos etnologijai ir etnografijai yra neįkainojami, primenan-

tys daugybę svarbių įvykių ir momentų. V. Milius buvo etnologas ir etnografas, profesorius ir kraštotyros judėjimo aktyvus palaikytojas, etnologinės akademinės aplinkos ir mokslinės metodologijos puoselėtojas, knygos mylėtojas ir etnologijos bibliografijos sudarytojas, bendravęs su daugybe kolegų visoje Lietuvoje ir kitoje šalyse. V. Miliaus atminimui 2016 m. lapkričio 22 d. gimtajame Šauklių kaime, Skuodo rajone atidengta atminimo lenta. Tą pačią dieną Skuodo rajono savivaldybės Romo Granausko bibliotekoje įvyko konferencija jo 90-osioms gimimo metinėms paminėti. 2016 m. gruodžio 8 d. ta proga surengta konferencija įvyko Lietuvos nacionaliniame muziejuje Vilniuje ir buvo išleistas šis Lietuvos nacionalinio muziejaus metraščio *Etnografija* tomas.

V. Miliaus etnologinis palikimas yra svarus. V. Milius buvo ir vienas iš nedaugelio Lietuvos etnologų ypač vertinusių ir puoselėjusių mokslinį bendravimą ir bendradarbiavimą. Tai jam buvo Lietuvos etnologijos plėtros, sklaidos ir etnografinės